

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
DÖVLƏT STATİSTİKA KOMİTƏSİ**

**Respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması ilə
bağlı konsepsiya**

Bakı – 2014

Azərbaycan Respublikası Dövlət
Statistika Komitəsinin 2014-cü il
30 aprel tarixli 16/07s nömrəli
sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir.

Respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması ilə bağlı konsepsiya

Giriş

“2013-2017-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəsmi statistikanın inkişafı Dövlət Proqramı”nın əsas vəzifələrindən biri elektron statistikanın tətbiqi, vahid informasiya sisteminin inkişaf etdirilməsi yolu ilə statistika sahəsində işlərin təkmilləşdirilməsi, istifadəçilərin keyfiyyətli statistik məlumatlarla təminatının genişləndirilməsi və ölkənin milli statistik göstəricilər sisteminin təkmilləşdirilərək dünya standartları səviyyəsinə çatdırılmasıdır. Dövlət Proqramının əsas prioritet istiqamətlərindən biri də respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması və statistik məlumat istifadəçiləri ilə aparılan işlərin keyfiyyətinin artırılmasını əhatə edir.

Dünya təcrübəsində statistika sahəsində təxminən son 10 il ərzində əsas dəyişikliklər iki əsas hərəkətverici qüvvə ilə - birincisi statistik informasiyaya olan yeni ehtiyacları, ikincisi isə respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması və statistik məlumatların istehsalı üzrə xərclərin azaldılmasını təmin etməklə müəyyən edilir. Lakin respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması statistik məlumatların keyfiyyətinə neqativ təsir göstərməmək şərtilə həyata keçirilməlidir.

Respondentlərə düşən statistik yükün azaldılmasına nail olmaq üçün informasiya texnologiyalarının tətbiqi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Son illərdə ölkəmizdə informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) tətbiqinin genişləndirilməsi və həyata keçirilmiş tədbirlər nəticəsində respondentlərin və statistiklərin üzərinə düşən yük xeyli azalmışdır. Statistik hesabatların təqdim edilmə texnologiyası təkmilləşdirilərək statistik vahidlər üçün onlayn elektron xidmət təşkil olunmuşdur. Xidmətin onlayn rejimində fəaliyyət göstərməsi ondan istifadəni xeyli asanlaşdırmış, hesabat forması üzrə məlumatların informasiya sistemlərinə daxil olunması prosesində göstəricilərarası, habelə göstəricilərin minimal və maksimal hədləri üzrə nəzarət prosedurlarının tətbiqi yol verilə biləcək xətalərin qarşısının vaxtında alınmasına yönəldilmişdir. Bu xidmətin təşkili təkcə respondentlər üçün deyil, statistika orqanlarının işçiləri üçün də əlavə imkanlar yaratmışdır. Belə ki, hesabat məlumatlarının onlayn rejimində qəbulu və işlənməsi, ilkin məlumatlara baxış funksiyalarının formalaşdırılması təmin olunmuş və bu məlumatları müqayisə etmək, digər hesabat məlumatlarının göstəriciləri ilə uzlaşdırmaq imkanları yaradılmışdır. Bununla yanaşı, respondentlər üçün yaradılmış bu imkanlara baxmayaraq hələ də statistik vahidlərin təqdim etdikləri ilkin statistik məlumatlarla dəqiqləşdirilmiş son məlumatlar arasında müxtəlif xarakterli, həm hesabat məlumatlarının özləri, həm də ölçü vahidləri arasında uyğunsuzluqlar müşahidə olunur. Ona görə də bu istiqamətdə daim qabaqleyici və təshihəedici tədbirlərin görülməsinə zərurət yaranır.

Hesabat formaları üzrə statistik vahidin növündən, o cümlədən sərbəst mühasibatlığı olan və yaxud struktur vahid kimi fəaliyyət göstərən uçot vahidlərinin

əhatə dairəsinin və siyahısının daha dəqiq müəyyənləşdirilməsinə, struktur statistikasının daha da inkişafına ehtiyac vardır. Hər bir hesabat forması üzrə tərtib olunmuş metodologiyalarda müşahidənin məqsədindən asılı olaraq, hesabatı təqdim edəcək statistik vahidlərin dəqiq müəyyən olunaraq göstərilməsinə, regional səviyyədə verilmiş yekun məlumatlarda, məcmuələrdə istifadəçilər üçün əlavə izahların verilməsinə ehtiyac vardır.

Respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması istiqamətində həyata keçiriləcək ən mühüm addım statistik vahidə xas olmayan hesabat göstəricilərini istisna edən, göstəricilər arasında uyğunsuzluqları aradan qaldıran, onların təkrarlanmasını minimuma endirən və ciddi əhəmiyyət kəsb etməyən digər göstəricilərin sayını azaldan hesabat formasının, yəni “Ağıllı hesabat”ın tətbiqidir. Respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması məqsədilə Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən statistik vahidlərin əhatə dairəsini dəqiq müəyyənləşdirən, statistik vahidlər tərəfindən təqdim olunan hesabatlar, onların məzmunu, dövriliyi, təqdim olunma müddəti haqqında məlumatları özündə birləşdirən onlayn elektron sorğu kitabları yaradılmış və tətbiq edilmişdir.

Gələcəkdə statistika sistemində respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması məqsədilə bir sıra tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur ki, bunlara əvvəlki dövrə aid olan göstəricilərin müəssisələrdən yığılmadan məlumat bazasından yüklənməsi, təqdim olunan hesabatların bir bazada yığılmasının təmin edilməsi, Komitənin struktur vahidlərinin öz aralarında və digər dövlət orqanları arasında məlumat mübadiləsi və icmal məlumatların onlayn təqdimat imkanlarının yaradılması, müasir texnologiyaların tətbiqi və istifadəsinin təşkili, inzibati məlumatlardan istifadənin genişləndirilməsi, onların məlumat resurslarının statistikanın informasiya sistemində inteqrasiyası, sahibkarlara düşən informasiya yükünün müəyyənləşdirilməsinə dair statistik müayinələrin təşkili və s. aiddir. Bu sahədə qarşıya qoyulan məsələlərin bir hissəsi olaraq “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasının 8-ci bölməsinə və müvafiq kollegiya qərarına əsasən Keyfiyyətin idarə olunması və informasiya texnologiyaları şöbəsinə Baş Hesablama Mərkəzi ilə birlikdə “Dövlət Statistika Komitəsinin respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması ilə bağlı konsepsiyası”nın hazırlanması tapşırılmışdır.

Respondentlərə düşən statistik yükün ölçülməsi

Respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması Dövlət Statistika Komitəsinin daim diqqət mərkəzində olan və faktiki təhlillər nəticəsində əhəmiyyətli dərəcədə uğura imza atmış bir sahədir. Yeni statistik tələbləri qəbul etməzdən ilk əvvəl respondentlərə düşən statistik yükün ölçülməsi və təhlil aparılması çox vacibdir. Beləliklə, gələcək illərdə mövcud olan bütün statistik məhsul yüklərinin ölçülməsi aparılacaqdır. Bunun üçün isə, respondentlərə düşən statistik yükün ölçülməsi ilə bağlı ümumi bir metodologiyanın hazırlanmasına ehtiyac vardır. Bu gün bu sahədə vahid metodologiya olmasa da bir çox ölkə təcrübələri və yanaşmaları mövcuddur. Məsələn, pilot layihə kimi 2006-cı ildə Niderland Statistika İdarəsi tərəfindən hazırlanmış və həyata keçirilmiş ticarət, dəmir yolu və aviasiya statistikasına sahələrində tətbiq olunan təmiz xərclər metodu vardır. Lakin bu metod üzrə də nəticə gözlənilmədiyi kimi ürəkəçən olmamış və yükün hesablanma metodikasının təkmilləşdirilməsinə ehtiyac yaranmışdır.

Yüklənmə və xərclər, azaldılmadan əhəmiyyətli artmaya qədər olan diapazonda ayrı-ayrı ölkələr üzrə və fərqli ölçmə metodlarından asılı olaraq fərqlənirlər. Dünya praktikasında müxtəlif ölkələr tərəfindən təqdim olunan ölçməyə dair informasiyaların müxtəlif səviyyələri nəticələrin fərqlənməsinə təsir göstərir və müqayisə edilə bilən rəqəmlər olmadığına görə həm statistik xərclərin dəyişikliyinə, həm də statistik yüklənmənin ümumi tendensiyasını müəyyən etmək qeyri-mümkün olur. Bununla belə qeyd etmək lazımdır ki, bir çox ölkələrdə ümumi inzibati yüklənmənin cəmi 1-2 faizini statistik yüklənmə əhatə edir ki, bu da olduqca aşağı göstəricidir.

Respondentlərə düşən statistik yükün ölçülməsi dedikdə ilk öncə bunun statistik institutlar tərəfindən necə həyata keçirildiyi maraqlıdır. Birinci növbədə bəzi fundamental suallar cavablandırılmalıdır: Hər hansı istifadəçi tələbləri varmı? Bütün suallara ehtiyac varmı və ya onlardan bəzilərinə nəzərə alınmaq olarmı? və s. Əvvəllər bəlkə də mövcud statistikada bu cür suallara cavab axtarmaq qeyri-mümkün idi. Lakin bu gün bu suallar daha çox müzakirə olunur.

Respondentlərə düşən statistik yükü azaltmaq üçün bir çox metodlardan istifadə olunur. Bunlara aşağıdakıları aid etmək olar:

- Fərdi məlumatların yığılması əvəzinə inzibati mənbələrdən istifadə;
- Seçilmiş (nümunə) prosedurun optimallaşdırılması;
- “Ağıllı hesabat”ın tətbiqi (elektron vasitələrin köməkliliyi ilə);
- Məlumatların müəssisələrin ilkin bazasından avtomatik şəkildə götürülməsi (Yəni müəssisə statistika orqanlarına imkan verir ki, müvafiq məlumatları sistemdən avtomatik rejimdə götürsün);
- “Ölü” (aktuallığını itirmiş) göstəricilərin silinməsi;

- Elektron xidmətlərin genişləndirilməsi və s.

Statistika təşkilatlarını mümkün olan təqdirdə ən çox fərdi məlumatların əvəzinə sorğu anketinə əsaslanan inzibati məlumatlardan istifadə maraqlandırır. Burada 2 əsas üstünlük vardır: İnzibati reyestrlərdən istifadə statistika təşkilatları üçün xərclərin azalmasıdır və bu halda respondentlərə düşən yük aradan qaldırılmış və ya tamamilə azaldılmış olur.

Rəsmi statistika hesabatlarını sadələşdirmək baxımından hesabatın mövcud vəziyyəti mütəmadi təhlil olunmalı, göstəricilərin sayının çoxluğu, təkrarçılığın olması, aidiyyəti olmayan sualların mövcudluğu öyrənilməli və qiymətləndirilməlidir. Müəssisə tərəfindən doldurulan bütün hesabat formalarına sərf olunan vaxt, adam-saatla ölçülən vaxt itkisi, eyni zamanda hesabat formalarının doldurulması ilə bağlı rast gəlinən çətinliklərdən azad olmaq üçün müəssisələrin təklifləri, həmçinin hesabat formasının təkmilləşdirilməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edə biləcək təkliflərin öyrənilməsi milli statistika orqanları tərəfindən aparılan müşahidələrdə əhatə olunmalıdır.

Beynəlxalq təcrübədən istifadə edərək statistik yükün azaldılması üçün məlumatların toplanması, birləşdirilməsi və integrasiyasının koordinasiya olunması, hesabat formalarının (göstəricilərin sayına toxunmamaqla) və göstəricilərin sayının azaldılması, hesabat formalarının unifikasiyası (sadələşdirilməsi), müşahidələrin koordinasiya olunması, məlumatların elektron mübadiləsi kimi metod və üsullardan geniş istifadə olunması istiqamətində fəaliyyət proqramlarının işlənməsi zəruridir. Yuxarıda qeyd olunan tədbirlərin həyata keçirilməsi statistik yükün azaldılması istiqamətində ən əsas mərhələ olan "Ağıllı hesabat"ın tətbiqinə gətirib çıxarır. Bu hesabat formasının ən mühüm özəlliyi hesabatı dolduracaq respondentə (müşahidə vahidinə) xas olmayan göstəriciləri avtomatik olaraq istisna etməsi, bəzi göstəriciləri birləşdirməsi, artıq öz əhəmiyyətini itirmiş bir sıra göstəriciləri azaltması və s.-dən ibarətdir.

Respondentlərə düşən statistik yükü azaltmaq üçün istifadə olunan metodlardan biri məlumatların müəssisələrin ilkin bazasından avtomatik şəkildə götürülməsidir. Belə ki, statistik vahid tərəfindən statistika orqanına müəyyən vaxt intervalında lazım olan informasiyaya çıxış imkanı yaradılır və statistika orqanı müvafiq statistik məlumatları müəssisənin sistemindən avtomatik şəkildə əldə edir. Sözsüz ki, bu proses statistika orqanı tərəfindən ilkin məlumatların məxfiliyinin təmin edilməsi şərtləri çərçivəsində həyata keçirilir. Beləliklə, həm statistika orqanı lazımı məlumatları əldə edir, həm də respondent statistik məlumatların təqdim edilməsində vaxt itkisinə yol vermir. Bu metoddan əsasən beynəlxalq təcrübədə, məsələn, Norveç Mərkəzi Statistika Bürosu tərəfindən istifadə edilir.

XX əsrin 90-cı illərindən başlayaraq ölkəmizdə iqtisadi sistemin dəyişərək bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinin və demokratiyanın təzahürü ilə informasiyalara olan

tələbatın kəskin artması, onun strukturunun dəyişməsi, uzun illər əsası qoyulmuş İstehlakçı-Milli Statistika Orqanı-Respondent münasibətinin tarazlığına ciddi təsir etmiş və bir sıra hallarda problemlərlə müşahidə olunmuşdur. Bu problemlər statistika orqanlarını məcbur etmişdir ki, informasiya bazarını yenidən tədqiq etsin, hesabat göstəricilərinin aktuallığı, istifadəçi və respondentlərin statistik məlumatlara münasibətinin araşdırılmasını həyata keçirsin və müxtəlif səbəblərdən asılı olaraq statistik məlumatlara olan tələbatı qiymətləndirsin, cəmiyyətin artan tələbatının ödənilməsi, hansı məlumata daha çox ehtiyacın olduğunu qiymətləndirsin. Bu baxımdan hesabat göstəricilərindən “Ölü” (aktuallığını itirmiş) göstəricilərin kənarlaşdırılması və ehtiyac yaranarsa “Yeni doğulmuş” göstəricilərin əlavə edilməsi də mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Son illər respondentlərə düşən statistik yükün ölçülməsi ilə əlaqədar Dövlət Statistika Komitəsində də bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir. Belə ki, 2008-ci ildə “2008-2012-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəsmi statistikanın təkmilləşdirilməsinə dair Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq, “Sahibkarlara düşən informasiya yükünün müəyyənləşdirilməsinə dair seçmə statistik müayinə” keçirilmişdir. Müayinəni həyata keçirmək üçün Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin 8 may 2008-ci il tarixli 11/14 nömrəli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “1-informasiya yükü” №-li birdəfəlik sorğu anketi hazırlanmışdır. Sorğu anketində əsasən aşağıdakı suallar əhatə olunmuşdur:

1. Hazırda dövlət orqanlarına (Dövlət Statistika Komitəsinə, Vergilər Nazirliyinə, Maliyyə Nazirliyinə, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə, İqtisadi İnkişaf Nazirliyinə, Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə, Sənaye və Energetika Nazirliyinə, Dövlət Əmlakının İdarə Edilməsi üzrə Dövlət Komitəsinə, Fövqəladə Hallar Nazirliyinə, tabe olduğunuz yuxarı təşkilata) neçə hesabat təqdim edirsiniz?;
2. Rəsmi statistik hesabatlarda (sorğularda) tələb edilən məlumatlar mühasibat və ya digər ilkin uçot sənədlərində (əgər aparılırsa) hansı səviyyədə mövcuddur?;
3. Rəsmi statistik hesabatların mövcud vəziyyəti Sizi qane edirmi?;
4. Əgər rəsmi statistik hesabatların mövcud vəziyyəti Sizi qane etmirsə və ya qismən qane edirsə səbəbi;
5. Orta hesabla bir hesabat formasının (30-40 sualdan ibarət hesabat formasının timsalında) doldurulması üçün sərf edilən vaxt;
6. Gələcəkdə bu həcmdə statistik hesabatları doldurmağa hazırsınızmı?;
7. Hesabatları elektron formada doldurmağa və statistika orqanlarına təqdim etməyə hazırsınızmı?;
8. Hesabat formalarını doldurarkən əsasən hansı çətinliklərlə qarşılaşırsınız?;
9. Informasiya yükünün yüngülləşdirilməsi üçün təklifləriniz.

Bu müşahidəni həyata keçirməklə respondent tərəfindən statistika və digər dövlət qurumlarına təqdim olunan informasiyanın həcmi, rəsmi statistika hesabatlarının mövcud vəziyyətinin bilavasitə respondent tərəfindən qiymətləndirilməsini, məlumatların hazırlanması üçün sərf olunan vaxt itkisini, onların bu sahədə qarşılaşdıqları əsas çətinlikləri və bununla bağlı onların təkliflərini öyrənmək mümkün olmuşdur. Alınmış nəticələr Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinə təqdim edilmişdir. Eyni zamanda 2014-cü ilin iyul-avqust aylarında növbəti müayinənin keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Bundan başqa 2014-cü ilin mart ayında Komitənin rəsmi statistik hesabatların təqdim edilməsi ilə bağlı e-xidmət fəaliyyətinin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq, respondentlərin istəklərini və təkliflərini öyrənmək və gələcəkdə nəzərə almaq məqsədilə Komitənin rəsmi internet saytında onlayn rejimində birdəfəlik statistik sorğu keçirilmişdir. Bu məqsədlə Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin 24 yanvar 2014-cü il tarixli 03/07s nömrəli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "1-Respondent məmnuniyyəti" №-li sorğu anketi hazırlanaraq Komitənin rəsmi internet sahifəsində yerləşdirilmişdir. Sorğu anketi hüquqi şəxslər və hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər tərəfindən mart ayının 1-dən 31-dək olan dövrü əhatə etməklə doldurulmuş və nəticələri təhlil edilərək rəhbərliyə təqdim edilmişdir. Gələcəkdə Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması istiqamətində digər tədbirlərin də həyata keçirilməsi planlaşdırılır.

Respondentlərə düşən statistik yükün azaldılmasında elektron xidmətlərin genişləndirilməsini də qeyd etmək lazımdır. Məsələn, əvvəllər statistik vahidlər hesabatları kağız-hesabat formasında təqdim edirdilərsə, artıq informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi nəticəsində ilkin məlumatların məxfiliyi təmin edilərək hesabatlar elektron formada qəbul edilir. Burada respondentlər (müşahidə vahidləri) məlumatları kağız üzərinə-blanka köçürmür, hesabatlar şəbəkə vasitəsilə statistika orqanlarına ötürülür. Statistika orqanları isə hesabat məlumatlarını hesabatdan kompyuterə mexaniki qaydada deyil, birbaşa nəticələrin alınmasına yönəldir. Nəticədə, hesabatların doldurulması, gətirilməsi, qəbulu və məlumatların kompyuterlərə daxil edilməsi zamanı yaranan vaxt itkisi minimuma endirilir. Respondentlərin və statistiklərin üzərinə düşən yük azalır və əmək məhsuldarlığı artır.

Beynəlxalq səviyyədə respondentlərə düşən statistik yükün ölçülməsi

Respondentlərə düşən yükün ölçülməsinə əsasən 2 aspektdən yanaşmaq lazımdır: Keyfiyyət və kəmiyyət aspektləri üzrə.

Kəmiyyət aspekti - vaxt və maliyyə sərfi – respondent tərəfindən statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən vaxt və onun əsasında hesablanan respondent yükü şərtləri daxilində obyektiv yüküdür. Bu aspekt üzrə ölçülmə 2 yolla həyata keçirilir:

- statistik müşahidə forması əsasında respondent yükünün ölçülməsi;
- respondent yükünün ilkin və ya baza əsasında ölçülməsi.

Keyfiyyət aspekti – respondentin qavramasına mənfi təsir göstərən bir sıra amilləri və arzuolunmaz sualları özündə birləşdirən statistik müşahidə forması əsasında respondentlərin fikirlərindən asılı olaraq formalaşan subyektiv yüküdür. Respondent məmnunluğu indeksi məhz bu aspekt üzrə ölçülmə əsasında hesablanır.

Respondent yükü respondentlərə düşən yükün ölçülməsi üçün hazırlanan sorğu anketinin müvafiq bölmələrinə respondentlər tərəfindən verilən cavabların hesablanması, ümumiləşdirilməsi və təhlili vasitəsilə ölçülməlidir. Sorğu aşağıdakı şəkildə aparılmalıdır.

Respondent yükünün birbaşa ölçülməsi – Sorğu anketi hər bir respondentə təklif olunur.

Respondent yükünün ölçülməsinin qiymətləndirilməsi – Sorğu anketi bir qrup istehsalçı respondentə və ya statistika orqanlarının işçi heyətinə təklif olunur. Bu cür qiymətləndirmə əlavə respondent yükünün aradan qaldırmasını mümkün edir və daha subyektivdir.

Sorğu anketini hazırlayanlar respondentlərə ünvanlanacaq qoşmaya xüsusi diqqət yetirməlidirlər. Bu qoşmanın quruluşu respondentlərdə maraq oyatmalı və onları bunun əlavə statistik yük kimi deyil, onların işgüzar problemlərinin həll olunması istiqamətində bir proses olduğuna inandırmalıdır.

Məsələn:

Bildiyiniz kimi, statistik müşahidə formasını doldurmaqla statistik yükü müəyyən dərəcədə aşkar etmək olur. Statistika orqanları respondent yükünü azaltmaq üçün daim işləyirlər. Bu sözlərin səmərəliliyini müəyyən etmək üçün soruşmaq istərdik ki, statistik müşahidə formasının doldurulmasına nə qədər vaxt sərf edirsiniz?

Respondent yükünü ölçmək üçün respondentdən həmçinin statistik müşahidə formasını (formanın nömrəsini və dövriliyini) və müəssisənin növünü (böyük, orta, kiçik) göstərmək soruşulur.

Respondentlərə düşən yükün kəmiyyət aspekti üzrə ölçülməsində respondentlərdən statistik müşahidə formasının doldurulmasına nə qədər vaxt sərf etdikləri soruşulur.

Məsələn:

Xahiş edirik təşkilatınız tərəfindən anketin doldurulmasına ümumilikdə nə qədər vaxt sərf etdiyinizi bildirin və sərf etdiyiniz vaxtı aşağıdakı göstəricilərə görə bölün:

- İzahlı qeydlər, tövsiyələr və s.-nin oxunub qavranılmasına sərf edilən vaxt;
- Biznes məlumatlarının yığılması və işlənilməsinə sərf edilən vaxt;
- Əlavə informasiyaların yığılmasına sərf edilən vaxt və s.

Respondentlərə düşən yükün keyfiyyət aspekti üzrə ölçülməsində isə respondentlərdən onların müəyyən amillərə münasibətini göstərən suallar soruşulur.

Məsələn:

Soruşulanların (dəyişənlərin) məzmununu anlamaq çətin oldumu?

Anketin doldurulması üçün lazım olan informasiyanın əldə edilməsi çətinlik yaratdı mı?

Xahiş edirik anketi doldurarkən rast gəldiyiniz çətinlikləri sadalayın və anketin təkmilləşdirilməsi üçün hansı təklifləriniz olduğunu bildirin.

Sualların çətinlik dərəcəsinə aşağıdakı 4 meyar əsasında cavab verilməlidir:

- Asan
- Qismən çətin
- Çətin
- Çox çətin

Respondentlərə düşən yük hər bir statistik müşahidə forması üzrə 5-7 ildə bir dəfə ölçülür. Əgər müəyyən səbəblərdən ehtiyac yaranarsa (yeni statistik müşahidə forması tətbiq edilərsə və ya formaya müəyyən dəyişikliklər olarsa) respondent yükü bu forma üzrə fərdi olaraq ölçülə bilər.

Statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən faktiki vaxt sərfiyyatı formanın hər bir göstəricisinin doldurulmasına sərf edilən vaxtdan asılı olmayaraq hər bir müəssisə üzrə fərdi olaraq standart vaxt ekvivalenti (dəqiqə ekvivalentində) kimi hesablanır. Anketdə respondentlər tərəfindən bütövlükdə göstərilən konkret (müəyyən) müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən vaxt anketlərin sayına uyğun olaraq bölünməlidir.

$$\frac{X_1 + X_2 + \dots + X_n}{N} = X_{st}$$

Burada X_n konkret (müəyyən) anketdə respondentlər tərəfindən göstərilən statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən vaxtdır. “N” isə anketlərin sayıdır. Statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən ümumi vaxt sərfiyyatı (saat ekvivalentində) hər bir müəssisə (İri, orta, kiçik) üzrə standart vaxt indikatoru, il ərzində bir respondent tərəfindən doldurulan statistik hesabat formalarının sayı və müəssisələrin növlərinə görə (İri, orta, kiçik) müvafiq sayının hasilini 60-a bölməklə hesablanır.

Məsələn:

45 dəq/30 dəq/15 dəq müəssisələrin növlərinə (İri, orta, kiçik) görə standart vaxt indikatorudur.

4 - il ərzində bir respondent tərəfindən doldurulan statistik hesabat formalarının sayıdır (Burada rüblük hesabatların sayı nəzərə alınıb).

2000/1800/1000 növlərinə görə (İri, orta, kiçik) hesabat təqdim edən müəssisələrin sayıdır.

Növlərinə görə (İri, orta, kiçik) hər bir müəssisə tərəfindən statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən ümumi vaxt sərfiyyatı:

İri müəssisələr üçün - *45 dəq.x4x2000:60=6000 saat.*

Orta müəssisələr üçün - *30 dəq.x4x1800:60=3600 saat.*

Kiçik müəssisələr üçün - *15 dəq.x4x1000:60=1000 saat.*

Konkret (müəyyən) statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən ümumi vaxt sərfiyyatı *6000 saat + 3600 saat + 1000 saat =10600 saat* olacaq.

Konkret (müəyyən) statistik müşahidə forması üzrə respondentlər tərəfindən sərf edilən maliyyə xərclərinin ümumi məbləği isə aşağıdakı qaydada hesablanır.

Məsələn:

Konkret (müəyyən) statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən ümumi vaxt sərfiyyatı *10600 saatdır.*

Əvvəlki ildə hər bir ştat vahidi üzrə orta aylıq əmək haqqı *264 manat* olmuşdur.

Ay ərzində orta iş günlərinin sayı *22-dir.*

Gün ərzində iş saatlarının sayı *8-dir.*

Respondentin əməyinin bir saatına görə ödənilən məbləğ *=264:22:8=1,5 manat*

Konkret (müəyyən) statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən maliyyə xərclərinin ümumi məbləği *=10600 saatx1,5 manat =15900 manat* olacaq.

Onda bir müəssisə üzrə konkret (müəyyən) statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən maliyyə xərclərinin ümumi məbləği – $15900:(2000+1800+1000)=3,3$ manat olacaq.

Konkret (müəyyən) statistik müşahidə formasının hər bir göstəricisi üzrə respondent tərəfindən sərf edilən maliyyə xərclərinin məbləğini də bu qayda ilə hesablamaq olar. Bunun üçün konkret (müəyyən) statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən maliyyə xərclərinin ümumi məbləğini forma göstəricilərinin ümumi sayına bölmək lazımdır.

Məsələn:

Konkret (müəyyən) statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən maliyyə xərclərinin ümumi məbləği *15900 manatdır.*

Forma göstəricilərinin sayı 32-dir.

Konkret (müəyyən) statistik müşahidə formasının hər bir göstəricisi üzrə respondentlər tərəfindən sərf edilən maliyyə xərclərinin məbləği $=15900$ manat: $32=496,9$ manat olacaq.

Bütövlükdə ölkə üzrə konkret (müəyyən) statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən maliyyə xərclərinin ümumi məbləğinin hesablanması.

Ölkə üzrə respondentlər tərəfindən konkret (müəyyən) statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən ümumi vaxt sərfiyyatı (dəqiqə ekvivalentində) hər bir müəssisə (İri, orta, kiçik) üzrə standart vaxt indikatoru, il ərzində bir respondent tərəfindən doldurulan statistik hesabat formalarının sayı və müəssisələrin növlərinə görə (İri, orta, kiçik) müvafiq sayının hasilinə bərabərdir.

Məsələn:

45 dəq/30 dəq/15 dəq müəssisələrin növlərinə (İri, orta, kiçik) görə standart vaxt indikatorudur.

4 - il ərzində bir respondent tərəfindən doldurulan statistik hesabat formalarının sayıdır (Burada rüblük hesabatların sayı nəzərə alınıb).

2000/1800/1000 növlərinə görə (İri, orta, kiçik) hesabat təqdim edən müəssisələrin sayıdır.

Konkret (müəyyən) rüblük statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən ümumi vaxt sərfiyyatı:

İri müəssisələr üçün - $45 \text{ dəq.} \times 4 \times 2000 = 360000 \text{ dəq.}$

Orta müəssisələr üçün - $30 \text{ dəq.} \times 4 \times 1800 = 216000 \text{ dəq.}$

Kiçik müəssisələr üçün - $15 \text{ dəq.} \times 4 \times 1000 = 60000 \text{ dəq.}$

$360000 \text{ dəq.} + 216000 \text{ dəq.} + 60000 \text{ dəq.} = 636000 \text{ dəq.}$

Ölkə üzrə konkret (müəyyən) statistik müşahidə forması üzrə respondentlər tərəfindən sərf edilən maliyyə xərclərinin ümumi məbləği isə aşağıdakı qaydada hesablanır.

Məsələn:

636000 dəq. konkret (müəyyən) rüblük statistik müşahidə formasının doldurulmasına sərf edilən ümumi vaxt sərfiyyatıdır.

Respondentin əməyinin bir saatına görə ödənilən məbləğ $=264:22:8=1,5$ manat.

Ölkə üzrə konkret (müəyyən) statistik müşahidə forması üzrə respondentlər tərəfindən sərf edilən maliyyə xərclərinin ümumi məbləği $=636000$ dəq: $60 \times 1,5$ manat $=15900$ manat olacaq.

Respondent məmnuniyyəti indeksi.

Bu indeks respondentlər tərəfindən doldurulan sorğu anketləri əsasında fərdi olaraq hər bir statistik müşahidə forması üzrə hesablanır. Sorğu anketi statistik müşahidə formasının göstəricilərinin məzmununun başa düşülməsində yaranan çətinliklərlə bağlı suallardan, formanın doldurulması üçün lazım olan informasiyanın əldə edilməsi ilə bağlı problemlərdən, arzuolunmaz sualların mövcudluğu və s. ilə bağlı suallardan ibarət olur. Respondent məmnuniyyəti indeksi verilmiş cavablar əsasında 4 çətinlik meyarı üzrə müəyyən olunur və hər bir meyar əmsalla müəyyən edilir:

1- asan

0,5 - çətin və qismən çətin

0 - çox çətin

Məsələn:

Sorğu anketinin nəticələri

Suallar	Respondent cavablarının çətinlik dərəcələri				Cəmi
	çox çətin	çətin	qismən çətin	asan	
1.Göstəricilərin məzmununu anlamaq çətin oldumu?	15 anket 3%	26 anket 5%	83 anket 16%	392 anket 76%	516 anket 100%
2.Formanın doldurulması üçün lazım olan informasiyanı əldə etmək çətin oldumu?	20 anket 4%	77 anket 15%	169 anket 33%	245 anket 48%	511 anket 100%
Cəmi	35 anket 3%	103 anket 10%	252 anket 25%	637 anket 62%	1027 anket 100%

Respondent məmnuniyyəti indeksinin hesablanması

Suallar	Məmnunluq indeksinin çətinlik dərəcələri				Məmnunluq indeksi
	çox çətin	çətin	qismən çətin	asan	
1.Göstəricilərin məzmununu anlamaq çətin oldumu?	3% x 0 = 0	5% x 0,5 = 2,5	16% x 0,5 = 8	76% x 1 = 76	0 + 2,5 + 8 + 76 = 86,5 = 87
2.Formanın doldurulması üçün lazım olan informasiyanı əldə etmək çətin oldumu?	4% x 0 = 0	15% x 0,5 = 7,5	33% x 0,5 = 16,5	48% x 1 = 48	0 + 7,5 + 16,5 + 48 = 72
Cəmi	3% x 0 = 0	10% x 0,5 = 5	25% x 0,5 = 12,5	62% x 1 = 62	0 + 5 + 12,5 + 62 = 79,5 = 80

Respondent məmnuniyyəti indeksi 0-100 aralığında dəyişir.

Qiymətləndirmə aşağıdakı formada:

- (70-100) - məqbul səviyyədədir.
- (50-70) - Respondentlərin təkliflərini nəzərə alaraq onları təkmilləşdirmək üçün bir sıra məsələlərin həllinə ehtiyac vardır.
- (50-dən az) - Konkret (müəyyən) statistik müşahidə formasının respondentlər tərəfindən qavranılmasının təkmilləşdirilməsi üçün zəruri tədbirlərin icrasına ehtiyac vardır.

Respondentin hesabat yükünün qiymətləndirilməsinin tətbiqi aşağıdakı vəzifələrin həllinə kömək edəcəkdir:

- Monitoring sisteminin tətbiqi yolu ilə dövlət statistika müşahidələri zamanı respondentlərin iştirakı ilə hesabat yükünün azaldılması;
- Statistika vasitələrinin təkmilləşdirilməsi üçün dövlət statistika müşahidələrinin təşkili və onların tətbiqi, o cümlədən dövlət statistika müşahidələrinin keçirilməsi və birləşmiş hesabat formaları üçün razılaşdırılmış yanaşmanın tətbiqi;
- Statistik məlumatların keyfiyyətinin artırılması;
- Respondentlərin statistika orqanları ilə tərəfdaşlıq münasibətlərinin inkişafı və etimad səviyyəsinin yüksəldilməsi.

İnzibati məlumatlardan istifadə

Respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması istiqamətlərindən biri də bu gün rəsmi statistikanın inkişafının prioritetlərindən biri olan inzibati məlumatlardan istifadədir. Belə ki, statistik vahidlərdən alınan məlumat yükünü azaltmaq və onların yığılmasında təkrarçılığa yol verməmək məqsədilə, müvafiq icra hakimiyyəti orqanları özlərinin məlumat bazalarında yerləşdirdikləri inzibati məlumat mənbələrinə və məlumat reyestrlərinə dövlət statistika orqanlarının müvafiq qaydada girişini təmin etməklə onlara bu məlumatları təqdim edirlər. Hal-hazırda rəsmi statistik məlumatların yalnız 20%-i inzibati məlumatlardan istifadə hesabına istehsal edilir. Digər hissəsi isə müvafiq qaydada müəssisələrdən yığılan hesabatlar hesabına istehsal olunur.

Son illər Dövlət Statistika Komitəsində respondentlərə düşən statistika yükünün azaldılması istiqamətində aparılan işlərin nəticəsi olaraq qeyd etmək olar ki, rəsmi statistika hesabatları 2014-cü il yanvarın 1-i vəziyyətinə 7 ədəd azalaraq 268, onlardakı göstəricilərin sayı 120459, o cümlədən statistika orqanları tərəfindən icmallaşdırılan rəsmi statistika hesabatları 153 və onlardakı göstəricilərin sayı 39299 olmuşdur. İnzibati məlumatlar əsasında formalaşan reyestr ümumi reyestr məlumatlarının 5-6 faizini təşkil etdiyindən Komitənin əsas hədəfi bu göstəricinin ümumi reyestr məlumatlarına nisbətdə xüsusi çəkisinin artırılmasıdır. Bu istiqamətdə həyata keçirilən prosedurların məntiqi nəticəsini aşağıdakı dinamika sıralarından da görmək olar.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən 1992-2014-cü hesabat illəri üçün təsdiq edilmiş rəsmi statistika hesabatları və göstəricilərinin sayı

İllər	Hesabatların sayı, ədəd	Hesabatlarda olan göstəricilərin sayı, min vahid
1992	877	561,6
1993	500	265,4
1994	498	238,8
1995	501	281,1
1996	476	262,0
1997	459	242,6
1998	429	214,9
1999	392	214,3
2000	387	221,2
2001	339	223,7
2002	372	265,9
2003	353	363,5

2004	348	360,1
2005	337	119,3
2006	292	109,5
2007	299	110,5
2008	297	109,4
2009	317	113,6
2010	315	114,7
2011	297	114,4
2012	279	113,7
2013	275	121,0
2014	268	120,5

Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, 4-əmək (aylıq) №-li formanın respondentlər tərəfindən doldurulmasına sərf edilən vaxt sərfiyyatı 2012-ci illə müqayisədə 2013-cü ildə 8,6 % azalaraq 15,5 dəqiqə, 1-əmək (illik) №-li forma üzrə 12,9 % azalaraq 56,43 dəqiqə, 1-müəssisə (rüblük) №-li forma üzrə 4,1 % azalaraq 31,9 dəqiqə, 1-müəssisə (illik) №-li forma üzrə 14,4 % azalaraq 28,88 dəqiqə, 1 №-li forma (İKT) (illik) üzrə 13,9 % azalaraq 14,24 dəqiqə olmuşdur.

Qanunvericilik sistemi inzibati məlumatlardan daha geniş istifadə edilməsinə imkan yaradır. Belə ki, inzibati məlumatların alınması və istifadə edilməsi “Rəsmi statistika haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa, həmçinin “Avropa statistikasının normalar məcəlləsi”nin “Məlumatların toplanması üzrə səlahiyyət” prinsipinə əsasən tənzimlənir.

2010-cu ildə keçirilmiş Avrostat, Avropa Azad Ticarət Assosiasiyası və Avropa İqtisadi Komissiyası tərəfindən Azərbaycan Respublikası Milli Statistika Sisteminin Qlobal Qiymətləndirilməsi zamanı bu məsələyə xüsusi diqqət yetirilmişdir. “Rəsmi statistika haqqında” Qanunda “Rəsmi statistika”, “İnzibati statistika” və “İnzibati məlumatlar”ın tərifləri arasında qeyri-müəyyənliyin aradan qaldırılması Qlobal Qiymətləndirmənin əsas tövsiyələrindən biri olmuşdur.

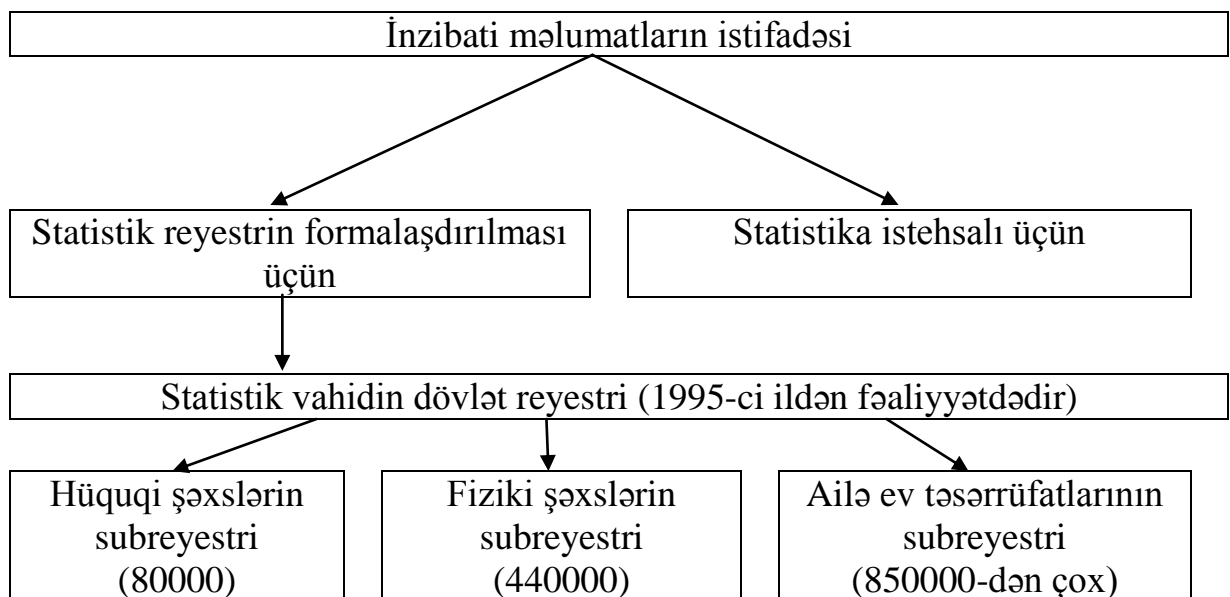
Həmçinin məlumatın yığılması üçün “İnzibati” və “Milli statistik sistem” anlayışlarının ayrılmasına da ehtiyacın olması qeyd edilmişdi. Xüsusi vurğulanmışdır ki, inzibati məlumat olaraq yığılan, emal edilən reyestrlərə və dövlət orqanlarının digər bazalarına giriş daima təmin edilməlidir. Bundan başqa statistikanın bəzi sahələri ilə yanaşı məlumatın yığılması, məlumat mənbələrinin əhatəsi, təhlil metodları və digər fəaliyyətlərin gücləndirilməsi istiqamətində müəyyən tövsiyələr də verilmişdir. Eyni zamanda inzibati məlumatlardan istifadə səviyyəsini artırmaq üçün müxtəlif təşkilatlarla müqavilələrin bağlanması və alınan inzibati məlumatların keyfiyyətinə diqqəti artırmaq tövsiyə edilmişdi.

Yuxarıda adı çəkilən tövsiyələrin yerinə yetirilməsi üçün “Rəsmi statistika haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa Milli Məclisin 15 noyabr 2011-ci il tarixli dəyişiklikləri əlavə edilmişdir. Yeni dəyişikliklər sayəsində beynəlxalq

tələblərə uyğun olaraq “Rəsmi statistika”, “İnzibati statistika”, “İnzibati məlumatlar” kimi anlayışlar Qanuna əlavə edilmişdir. Qanuna əsasən respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması, eyni zamanda məlumatların toplanmasında təkrarçılığa yol verməmək üçün dövlət statistika orqanları digər dövlət orqanlarının inzibati baza məlumatlarına və reyestrlərinə giriş hüququna malikdirlər. Beləliklə, öz məlumatlarının dövlət statistika orqanlarına verilməsi inzibati məlumat istehsalçılarının vəzifələrindən biridir və rəsmi statistik məlumatların istehsalı üçün onlar belə mənbələrə girişi təmin etməlidirlər.

İnzibati məlumat istehsalçılarının statistik hesabatları Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən təsdiq edilir və bu da paralel və ikiqat işdən uzaqlaşmağa imkan verir, həmçinin vahid təsnifatlardan və metodlardan istifadəni təmin edir. Dövlət statistika müayinələrinin keçirilməsində xərclərin azaldılması üçün inzibati məlumatlardan maksimum dərəcədə istifadə edilməlidir və bu ehtiyac “Avropa statistikasının normalar məcəlləsi”nin “Qənaətçillik” prinsipində də öz əksini tapmışdır. Eyni zamanda dövlət statistika orqanları istifadə edilən inzibati məlumatların məxfiliyinə zəmanət verir və bu da “Avropa statistikasının normalar məcəlləsi”nin “Statistik məxfilik” prinsipinə uyğun gəlir.

Statistik reyestrlər

Statistik vahidlər reyestrinin inzibati məlumatlar əsasında fəaliyyətinin təşkili üçün ilk növbədə Vergilər Nazirliyi (01.02.2013-cü ildə imzalanıb), Qiymətli Kağızlar üzrə Dövlət Komitəsi (danışıqlar davam edir), Dövlət Sosial Müdafiə Fondu (20.07.2011-ci ildə imzalanıb), Mərkəzi Bank (26.09.2011-ci ildə imzalanıb), Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi (danışıqlar davam edir) ilə razılaşmalar əldə olunmuşdur. Məsələn, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu hər il hüquqi və fiziki

şəxslərin siyahısında olan muzzdlu işçilərin sayı və sığortaçıların sığorta ödənişlərinin məcburi ödəmələrinin ödənilmiş məbləğləri, yaş üzrə pensiyaçılar, yeni qeydiyyatdan keçmiş pensiyaçıların sayı və təyin edilmiş pensiyaların orta məbləği, fərdi uçot sistemində qeydə alınmış şəxslər və s. haqqında məlumatların Dövlət Statistika Komitəsinə ötürülməsini öz öhdəsinə götürür.

Mərkəzi Bankla razılaşmaya əsasən banklarda və qeyri-bank kredit təşkilatlarında iştirak edən xarici kapitalın payı haqqında, Mərkəzi Bank və komməriya banklarının mənfəət və zərərləri haqqında hesabat, Mərkəzi Bank və komməriya banklarının yekun balansları və s. haqqında məlumatların ötürülməsini təmin edir.

Bununla yanaşı əldə edilmiş razılaşmalara əsasən Dövlət Statistika Komitəsi aşağıdakı məlumatları onlara təqdim edir:

- Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki və hüquqi şəxslərin iqtisadi fəaliyyət növlərinə görə əmək ödənişləri (maaş fondu); sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki və hüquqi şəxslərdə çalışan muzzdlu işçilərin sayı barədə məlumat; demografik göstəricilər, sosial təminat bölmələri üzrə statistik məlumatlar, sağlamlığın qorunması, ev təsərrüfatlarının büdcəsinin, maliyyə və bank, qiymət statistikasısı və s.;

- "Azərbaycanın Milli Hesabları", "Əmək bazarı" haqqında statistik məcmuələr, sosial-iqtisadi inkişaf, Azərbaycanın xarici ticarət əlaqələri, kənd təsərrüfatı, sənaye istehsalı haqqında bülletenlər, statistik vahidlərin dövlət reyestri və s.

Qeyd edilən məlumat mübadilələrinin aşağıdakı üstünlükləri vardır:

- İnzibati yükün azalması;
- Respondentə düşən hesabat yükünün azalması;
- Statistik müayinələrin aparılması xərclərinin azalması;
- Statistik reyestrin keyfiyyətinin yüksəlməsi;
- Müayinələrdə mövcud səhvlərin aradan qaldırılması (*Seçmə müayinənin nəticəsindən fərqli olaraq inzibati məlumatlar demək olar ki, tamamilə əsas məcmunu əhatə edir*).

Razılaşmalarda qeyd edilmişdir ki, tərəflər müasir informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə hüquqi və fiziki şəxslərə aid olan fəaliyyətlərin texniki-iqtisadi məlumatlarla mübadiləsinin təminatını məqsədəuyğun hesab edir və lazımi həcmdə məlumat ötürməyə imkan verən texniki məsələləri həll etməyi öz üzərlərinə götürürlər. Eyni zamanda əldə olunan məlumatların yalnız xidməti məqsədlər üçün istifadə edilməsinə və məlumatları üçüncü tərəfə ötürməməyə təminat verirlər. Yuxarıda göstərilən təşkilatların arasında stabil məlumat mübadiləsinin təmin etmək üçün hər bir tərəfdə 2 nəfərdən ibarət işçi qrupları yaradılmışdır. Sazişin əsas məqsədi səmərəli qarşılıqlı məlumat mübadiləsinin

genişlənməsi və artırılmasından ibarətdir. Qiymətli Kağızlar üzrə Dövlət Komitəsi və Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi ilə də analoji razılaşmaların imzalanması üzrə işlər davam etdirilir. İnzibati məlumatlara malik olan orqanlardan məlumatların əldə edilməsinin əhəmiyyətli olduğunu nəzərə alaraq demək olar ki, bu informasiya yüklənməsinin azaldılmasına və gələcəkdə digər inzibati məlumat mənbələri ilə də əməkdaşlığa xidmət edir.

Reallıqda, bir mənbə üzrə məlumatlardan istifadə etmək daha rahat olsa da bu mənbənin məlumatlarının dəqiqliyini yoxlamaq çox çətindir. Statistik reyestr çərçivəsində bir neçə mənbədən istifadə etmək isə işin keyfiyyətini və məlumatların dəqiqliyini artırmağa imkan verir.

Bəzi inzibati mənbələr ilə Dövlət Statistika Komitəsinin əldə etdiyi razılaşmalara əsasən əldə edilən informasiya gələcək strategiyani müəyyən etməyə, məlumatları müqayisə və təhlil etməyə imkan verir. İnzibati məlumatların təhlili göstərir ki, respondentlərə düşən hesabat yükünü azaltmaq, məlumatların yığılması üçün alternativ informasiya mənbələrinin axtarışı üzrə fasiləsiz iş aparmaq lazımdır. İnzibati məlumatlardan istifadə sahəsində gələcəkdə qarşıda duran əsas vəzifələr aşağıdakılardır:

- İnzibati məlumatların istifadəsinin yaxın 2-3 il ərzində 20/80 faiz nisbətindən 40/60 nisbətinə dəyişmək;
- Yığılan inzibati məlumatların müqayisə və seçimi mexanizmlərini işləyib hazırlamaq;
- 16 dövlət orqanında 34 reyestrin fəaliyyət göstərdiyini nəzərə alaraq, bu reyestrlərin strukturunu öyrənmək və onların rəsmi statistikaya inteqrasiyasına nail olmaq.

Respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması ilə bağlı qarşıda duran vəzifələr

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 21 dekabr 2012-ci il tarixli sərəncamı ilə “2013-2017-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəsmi statistikanın inkişafı Dövlət Proqramı” təsdiq edilmişdir. Bu Proqramın 6-cı bölməsinin 3-cü bəndinə əsasən respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması ilə bağlı aşağıdakı tədbirlərin icrası nəzərdə tutulmuşdur:

- Əvvəlki dövrə aid olan göstəricilərin müəssisələrdən yığılmadan məlumat bazasından yüklənməsi, təqdim olunan hesabatların bir bazada yığılmasının təmin edilməsi;
- Komitənin struktur vahidlərinin öz aralarında və digər dövlət orqanları arasında məlumat mübadiləsi və icmal məlumatların onlayn təqdimat imkanlarının yaradılması, müasir texnologiyaların tətbiqi və istifadəsinin təşkili;

- Müəssisənin fəaliyyət növünü və hesabatın xarakterini nəzərə alaraq təqdim edilməsinə ehtiyac olmayan hesabat göstəricilərini avtomatik çıxaran elektron hesabat formasının (“Ağıllı hesabat”) tətbiq edilməsi;

- Digər dövlət orqanlarında olan məlumatlardan istifadə edilməsi, onların məlumat resurslarının statistikanın informasiya sisteminə inteqrasiyası;

- Sahibkarlar tərəfindən tərtib olunan hesabat məlumatlarının həcmnin, informasiya yükünün müəyyənləşdirilməsi.

Bütün bu tədbirlərin həyata keçirilməsi Dövlət Statistika Komitəsində respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması sahəsində beynəlxalq tələb və tövsiyələrə uyğunluğun tam təmin olunmasına gətirib çıxaracaqdır.

Ədəbiyyat

1. “Измерение и снижение статистической нагрузки на респондентов на предприятиях: существующее положение дел” (Европейская Экономическая Комиссия, Статистическая Комиссия, Женева, 8-10 июня 2009 года)
2. “Rəsmi statistika haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu
3. 2013-2017-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəsmi statistikanın inkişafı Dövlət Proqramı
4. http://www.dst.dk/ext/973696999/0/ukraine/ENG_Methodology-on-Respondent-Burden-Calculation--pdf
5. Avropa statistikasının normalar məcəlləsi

Mündəricat

1. Giriş	3
2. Respondentlərə düşən statistik yükün ölçülməsi	5
3. Beynəlxalq səviyyədə respondentlərə düşən statistik yükün ölçülməsi	9
4. İnzibati məlumatlardan istifadə	15
5. Respondentlərə düşən statistik yükün azaldılması ilə bağlı qarşıda duran vəzifələr	19
6. Ədəbiyyat	21